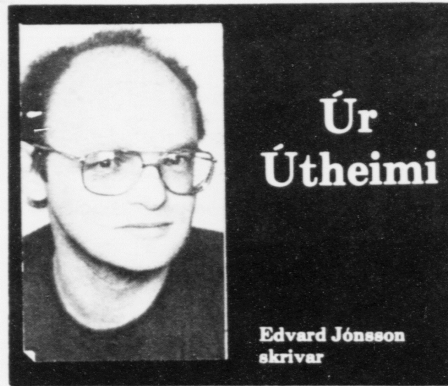


Argentinski búskapurinn í skeljásori



Úr
Úttheimi

Edvard Jónsson
skrivar

Aftan á seinna heimsbardaga varð Argentína oft umrött sum eitt land við sera ljósari búskaparlígru framtíð. Önkur roknaði út, at um nokkur tiggjuar fór per capita tjóðarúrtökan í Argentína at verða hægri enn tann í USA.

Argentína er nú so fullkomiliga á reyvni, at næstan ögðlengt er at hóma nakra leið út úr risastóru figgjarligu trupuleikum. Uttanlandsskuldin er uml. 550 milliarðir krónur — 70 ferðirnar so nögv sum föroyyska uttanlandsskuldin. Fólkatalið í Argentína er uml. 26 mío. Hver argentinari skyldar uml. 20.000 kr. í föroyyskum peningi. Argentínska stjórnnin hevur ikki gildið avdrög av uttanlandsskuldini í nokkur ár, og fyri einum ári síðani helt landið eisini uppát at gjalda renturnar. Uppsavnaða rentubýrðan teir seinastu 13 mánaðir er 32 milliarðir krónur. Hetta hevur havt við sær, at landið hevur fullkomiliga mist kreditt-virðið uttanlands. Bæði IMF (International Monetary Fund) og Heimsbankin hava stöðgað öllum lanveitingum til Argentína. Í valuta-goymslunum eru bert 8 milliarðir kr. Roknað verður við negativum búskaparvokstri í 1989. Inflationin í maí var uml. 90% um mánaðin. «Landið er í roynd og veru komið í husagang», segði v-týski sendiharrin í Buenos Aires herfyri. «Seinastu fáu árin hava teir livað av læntum peningi, og henda peningin hava teir eisini sölpað burtur».

Uppreistur

Nú er rumbul og bardagi á gotunum í Buenos Aires, Rosari, Mendoza og Tucumán. Tann fyrr so ríka tjóðin kann ikki longur breyðføða borgararnar. Demokratið, ið ongantið hevur verið sterkt í landinum, er í vanda og nögv bendir á, at hernaðarligt einaraði kemur aftur. Nögv tekin eru eisini um, at onnur lond í Suðuramerika, eitt nú Brasilía

og Venezuela, skjótt kunnu koma í somu støðu sum Argentína.

Byrjanin til ruðuleikan

Nögvir eygleiðarar meta, at byrjanin til ruðuleikan í Argentína var valdstiðin hjá Juan Domínguez Perón, generali, ið kom til ræðið í landinum í 40-árunum. Perón fordi ein politikk, ið var ein kaotiskur bland-ingur av kristnari ikki-sosialismu (sum kortini skuldi gagna arbeidar-rørsluni), chauvinismu, hernaðardýrkan og einum eyðkendum fyrirbrigði í myndugleikasamfeløgum: machismo-dýrkan av mannfolkum. Perónisman hoskaði so væl til argentin-ska lyndið, at hon livir enn, hóast hon fleiri ferðir hevur sett landið á heysin og elvt til ruðuligan búskaparligan og politiskan hurlivasa, kúgan og terror, ið kulmineraði í ti sonevnda «skitna krignum» mitt í 70-árunum.

Harraboð

Perón stýrði argentin-ska búskapinum sum ein sannur generalur. Meðan onnur ríki í Vesturheiminum royndu at økja um tað búskaparliga frælsið, økti hann um miðsavnanina. Öllum var stýrt við harraboðum úr Buenos Aires: rentustöðinum, landbúnaðinum, vinnulivinum og bygdamenn-ingini.

Tað var ikki trupult fyri argentin-sku herovastar-nar at yvirtaka eina so miðsavnaða, autoritets-bundna skipan sum Perónisman hevði bygt upp. Herurin fór beinanvegin undir at stovnsata statsfyrirøkur, og herovastar vóru settir í øll almenn stjórnstovr. Við markleysari arrogansu stýrdu teir landinum inn í eitt tað tåpuligasta kriggið, nakað land hevur fært í hesi öld. Tann blóðugi bardagin um nakrar av Gudi yvirgívnar klettar í Suðuratlantshavinum tók burtur seinasta grundarlagið

undir argentin-ska búskapinum. Í dag berjast borgararnir í gotunum í Buenos Aires og stjála breyð og mat úr handlunum.

Ein nýggjur demagogur

Ein demokratiskt valdur forseti, Raúl Alfonsín, yvirtók fallittbúgvíð hjá herinum. Honum eydnadist tverri ikki at rætta við tann sorlaða búskapin

og flokkur hansara, Tann Radikali Flokkurin (sum er ein miðflokkur) tapti seinasta forsetavalið. Perónistarnir eru nú aftur komnir til valdið við einum nýggjum demagogi á odda, Carlos Menem, ið

lovar argentinarnum gull og grønar skógar. Hann hevur m.a. lovað at taka aftur Falklandsöygjar-nar frá bretum.

etj.

Perónisman ger um seg í Norðuratlantshavinum

Við hvørt minnir tann búskaparpolitikkur, fórdur verður eitt nú í Íslandi og fleiri litlum oyggjalondum, ikki sært um perónismuna. Áhaldandi verður roynt at stýra búskapinum á øllum stigum við harraboðum frá landsins politisku leiðslu, veri hon seg vinstra-ella høgrahall.

Sambært hesa stevnu skulu aðrar tjóðir keypa vörur okkara uttan at leggja á sær toll og avgjöld. Vit skulu hinvegin banna innflutningi frá øðrum tjóðum, um hann kappast við innanlands framleiðsluna.

Tað er eisini í trað við henda politikk, at politisku myndugleikarnir skulu loysa øll vandamál, sum stínga seg upp í samfelagnum. At bert eitt litið fatál av politikarum hevur færliga, utbúgving, kunneleika og intellektuel evni til at loysa hesi vandamál, hevur undirordnaðan tyding. Teirra høvudsleiklutur er at færa fyri, at marknaðarkreftirnar og búskaparlógirnar virka. Kunnu eitt nú bøndur ikki selja búnaðarvörur, skulu landsmyndugleikarnir syrgja fyri, at vörurnar verða seldar — og keyptar av folki í landinum.

Spára risaupphæddir

Eitt spildurnytt dømi úr Íslandi visir væl hesa bú-

skaparligu «perónismu».

Herfyri avdúkaði íslenska blaðið DV, at brúkararnir fara at spára 1.5 milliarð for. kr. um árið, um búnaðarvörur kunnu innflytast uttan toll og avgjöld. Harumframt fara teir at fáa 600 mío. í skattalætta um árið.

Ótollaður innflutningur á kjóti, eggum, smóri, osti og eplum tyðir, at íslenska miðalfamiljan fer at spára 24.000 kr. í okkara peningi um árið. Upphaldskostnaðurin hjá eini miðalfamilju fer at minka við 9,2% um mánaðin. Hetta er 10 ferðirnar so nögv sum tann lonarhækking, almennu starvsfólkiní fingi í seinasta mánaði.

Ótrúligur prísmunur

Nögv spyrja, hvussu hetta er møgult. Svarið er einfalt. Sambært upplýsingum frá svenska landbúnaðarraðnum er heilsuluprisurin á íslenskum búnaðarvörum upp til 70% hægri enn heilsmarknaðarprisin. Tað verður roknað við innflutningskostnaði og 15% til heilsuluna. Prísmunurin millum innanlands- og uttanlandsframleiðsluna er ógiligur. Innflutt okskjót fer at kosta 40 kr. í handlinum, kostar nú uml. 100 kr. Innflutt lambskjót fer at kosta 25 kr., kostar

nú 90. Svinakjót fer at kosta 19 kr. í staðin fyri 95 kr. Høsnarungur fara kr. frá 50 pr. kg., epli frá 15 kr. til 5. Hesin innflutningur fer at spára íslensku brúkarunum millum 1,5 — 2 mia. for. kr. árliga. Ístaðin fyri at gjalda uml. 2 mia. kr. árliga fyri hesi vörusløg, fara teir bert at gjalda uml. 600 mío. Landskassin fer at missa uml. 400 mío. vegna minni söluskatt, men studningurin til landbúnaðin minkar nögv meira, ella næstan um 1.1 mia. Hóast landið missir nakað av inntøku, verður avlopið vegna ogoðnan studning til landbúnaðin 600 mío. for. kr.

Miðalfamiljan fer at gjalda um 1000 kr. minni um mánaðin í skatti, sum íslenska ríkið brúkar sum studning til landbúnaðin.

Útrokningarnar rættar

Búskaparfrøðingar og íslenski handilsráðharrin siga, at útrokningarnar hjá DV fyri tað mesta eru púra rættar. Handilsráðharrin hevur loyvt royndarinnflutningi av margarini við tí úrsliti, at íslendingar nú kunnu keypa utlendskt margarin fyri 46% av tí prisi, teir noyddust at gjalda fyri íslenska margarinið.

Fleiri búskaparfrøðing-

ar hava roknað dømið hjá DV umaftur, men tøluni, teir koma fram til, eru nøkulunda tey somu og høvudsniðurstøðan tann sama: avgjaldsfriur innflutningur av búnaðarvörum merkir eina risa-sparing fyri vanliga brúkaran.

Reaktiónin hjá íslenska landbúnaðarraðnum var heilt eyðkend. Raðið kærði DV fyri tí etisku nevndini hjá íslenska Blámannafelagnum. Raðið helt tað vera ein sera óetiskan atburð hjá einum tíðindablaði at geva almenninginum upplýsingar av hesum slag. Ongar royndir vórðu gjørdar at motprogva upplýsingarnar. Spurn-ingurin um burtursøplingina og uppbrenningina av almenna peninginum í órentabla partinum av landbúnaðinum var so-statt upphevið fyri tað ein etisk-religjøs spurning.

DV hevur svarað uppá hesa ákæru við at hava samroður við fleiri oheftar búskaparstovnar. Niðurstøðan er altið tann sama: ótollaður innflutningur av búnaðarvörum fer at gera tað ómetaliga nögv billigari og lættari hjá íslendingum at liva í Íslandi.

etj.